

Degeneratie

Werkt het? Voor de theatermakers die in die werkplaatsen terecht kunnen uiteraard wel. Zij vormen zo langzamerhand een bevoorrechte klasse onder de ad hoc-ers. Zij praten met de leider van de werkplaats en die zegt ja of nee. Sneller en persoonlijker kan het niet. Als ze zich al enigszins hebben geprofileerd, sturen ze op advies van de werkplaats meestal toch nog een subsidie-aanvraag naar het ministerie. Want als ze in aanmerking komen voor geld uit de landelijke ad hoc-pot, kan de werkplaats weer anderen helpen.

Een oplossing voor de adviesraad is het dus nauwelijks: die krijgt nog net zo veel aanvragen als vroeger. Bovendien werd die raad nog met een beleidsprobleem geconfronteerd: het was de bedoeling dat het geld werd besteed aan jong, nog onopgemerkt plaatselijk talent, want dat was het dat de landelijke raad niet allemaal kon gaan zien. Dat werd echter niet in de subsidievoorwaarden vastgelegd en Frans Lommerse zei: 'Ik doe alles wat ik vind dat er moet gebeuren en anders niet zou gebeuren.' Dat kon dus ook *Wie is bang voor Virginia Woolf?* van Sam Bogaerts zijn als die even tussen de wal en het schip dreigde in te vallen. De werkplaatsen moeten ook wel met beproefd talent werken. Echt alleen maar onontloken talent presenteren leidt nu eenmaal altijd tot een reeks missers en dat kan geen enkel theater zich structureel veroorloven. Bovendien loopt het theater dan ook nog het risico zijn werkplaatssubsidie te verliezen. Want de adviesraad eist successen. Wat moeten ze met een werkplaats met vijftig procent missers? Zeggen dat dat nu eenmaal het risico is, volgende keer beter? Welk beoordelingscriterium moet de adviesraad dan hanteren om te bepalen of de 'artistieke ondernemer' het goed of slecht doet? De werkplaatsen zouden onbeoordeelbaar worden, de subsidie zou nooit meer ingetrokken kunnen worden.

Natuurlijk is het ook niet zo dat de theaters al deze werkzaamheden er zo maar bij kunnen blijven doen. Er wordt daar al structureel onbezoldigd overgewerkt en dat kun je niet nog eens structureel gaan optrekken. De staf moet worden uitgebreid en wie betaalt dat? De stad die het theater subsidieert? Of wordt dat in de subsidie verdisconteerd? Dan blijft er niet veel over voor de groepen zelf. Theaters - en dus ook de daaraan verbonden

werkplaatsen - hebben altijd een kleur. Dat moet ook wel: de toeschouwers moeten weten wat ze er kunnen verwachten, erop kunnen vertrouwen dat er iets te zien is waar zij in geïnteresseerd zullen zijn. En de werkplaatsen moeten een werkgemeenschap kunnen vormen, er moeten mensen werken die iets met elkaar gemeen hebben, anders kan er geen artistiek debat, geen wederzijdse beïnvloeding ontstaan. Het gevolg is dat het ministerie nooit al het geld voor ad hoc-producties aan de werkplaatsen kan toevertrouwen. Het rare, dat wat niets gemeen heeft met wat er al is, valt ook bij de werkplaatsen buiten de boot. En er is een redelijke kans dat juist zo iets uitzonderlijks belangrijker zal blijken te zijn dan het al min of meer bekende. De eigen wetmatigheden van de werkplaats zitten, als het erop aankomt, haar eigen doel nogal in de weg.

Het is nogal wat als het ministerie en de adviesraad hun taken in handen leggen van een aantal directeurs van theatertjes. Dat hebben ze zich dan ook gerealiseerd en uitdrukkelijk verklaard dat de werkplaatssubsidies persoonsgebonden waren. Iemand moest zich eerst als 'artistiek ondernemer' bewezen hebben voor hij of zij een werkplaatssubsidie kon krijgen. Is dat in de praktijk ook zo? Nee. Er is niemand die het lef heeft een werkplaats haar subsidie te onthouden als de 'artistieke ondernemer' zijn baan opzegt.

Daar speelt dan nog een andere doelstelling waarmee het werkplaatsenbeleid is opgezaagd een rol in. De adviesraad had gezegd met name niet in staat te zijn om aanvragen voor ad hoc-producties te beoordelen van aankomend talent in allerlei over het hele land verspreide plaatsen. En dus moesten de werkplaatsen ook een beetje over het land gespreid zijn. Dus als de adviesraad over de leider van een werkplaats zegt dat hij er niets van kan, krijgt die werkplaats toch subsidie omdat die in een provincie gevestigd is die verder geen werkplaats heeft. En als er een succesvolle leider van een werkplaats naar elders vertrekt wordt er een advertentie geplaatst en iemand aangesteld die geen enkele ervaring heeft op dit gebied. De landelijke adviesraad

heeft over die aanstelling niets te zeggen. Zo degenereren de werkplaatsen snel tot plaatselijke productie-apparaten voor het kleinschalige theater, zonder dat de overheid en de adviesraad nog de zekerheid hebben dat het ad hoc-geld aan de groep met het meeste talent besteed wordt.

Werkplaatsen, weg ermee

Werkplaatsen zijn ondingen. Ze zijn ontstaan uit een dubbel falen van de overheid. Het ministerie kon de aanzwellende stroom van talent niet verwerken nadat zij zelf de prijzenswaardige beslissing had genomen het toneel de gelegenheid te geven zich vrij te ontplooien, ze zag in de werkplaatsen een middel om haar geweten te sussen zonder voor al die producties te hoeven uitgeven wat er voor staat. De adviesraad kon die aanzwellende stroom evenmin aan en bleek niet in staat haar werkwijze te wijzigen. Wat moet er dan gebeuren? Het geld moet weer naar de theatermakers zelf. Die vinden zelf hun weg wel naar de theaters en de theaters blijven zich heus wel inzetten voor de groepjes waar ze wat in zien. En als een theater een groot aantal groepen naar zich toe weet te trekken en de plaatselijke overheid vindt dat geweldig, dan moet zij daarvoor dan maar extra mankracht ter beschikking stellen. Het geld dat voor ad hoc-producties beschikbaar is kan bovendien beter ondergebracht worden in fondsen. Die kunnen veel sneller werken en bovendien een paar professionals aanstellen die het terrein grondig kennen. En de decentralisatie? Nederland is echt niet zo groot dat je van die professionals niet kunt verwachten dat ze van Groningen naar Maastricht reizen om zich op de hoogte te stellen van wat daar de kop opsteekt. En als zich in plaats A iets voordoet dat belangrijker is dan in plaats E of R, dan moet de subsidie naar dat in plaats A gaan. Belangrijke theatermakers kunnen alleen naar plaats B of G gelokt worden door ze daar uitstekende faciliteiten en een grote artistieke vrijheid te bieden. Daar moet de plaatselijke of provinciale overheid dan maar voor zorgen. Een centrale overheid die decentraliseert, dat is een contradictio in terminis.

De overheid moet maar met het schuldbesef blijven zitten dat ze niet alles wat goed en belangrijk is behoorlijk steunt. Het zij zo. Maar werkplaatsen, weg ermee!

Tom Blokdijk